

## **НАПРЯМИ ТА ФОРМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ У СФЕРІ ПРАВОСУДДЯ В УМОВАХ ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ**

**Яна Валерівна КІНАХ,**

*здобувач Відкритого  
міжнародного університету  
розвитку людини «Україна»*

Реалізація державної політики у сфері правосуддя в умовах воєнного стану вимагає адаптації судової системи до специфічних викликів, зокрема обмеження прав і свобод громадян [1]. Водночас цей процес повинен зберігати основні принципи правосуддя, ураховуючи потреби національної безпеки та стабільності під час війни. Одним із важливих аспектів є перегляд функціонування судів, що сприятиме забезпеченню оперативного правосуддя навіть у складних умовах. Дія правового режиму воєнного стану не повинна порушувати основні права людини, а має обмежувати їх у межах, визначених Конституцією. Важливим є також відновлення нормальної роботи правосуддя після завершення дії воєнного стану, що сприяє відновленню довіри до правової системи та стабільності правосуддя в країні.

Судова система повинна адаптуватися до змінюваних обставин, щоб підтримувати доступ громадян до правосуддя, зокрема через удосконалення механізмів забезпечення безпеки суддів і учасників процесу [2]. Важливим є також оптимізація строків розгляду справ, що потребують термінового вирішення, зокрема в умовах воєнного стану. Скорочення строкових обмежень для розгляду таких справ сприятиме підвищенню ефективності судової системи та оперативності правосуддя. Адаптація до нових умов вимагає гнучкості в судових процедурах і здатності оперативно приймати рішення, що важливо для забезпечення стабільного функціонування судів у кризових ситуаціях.

Адаптація кримінального процесу під час воєнного стану потребує перегляду обрання запобіжних заходів для осіб, підозрюваних у злочинах, пов'язаних із загрозою національній безпеці, зокрема для осіб, що беруть участь у збройних конфліктах або співпрацюють з ворогом [3]. Для ефективного захисту держави необхідно внести зміни до правових норм щодо затримання осіб і визначення їх прав на захист. Запровадження спеціальних правових механізмів для розгляду справ, пов'язаних з військовими порушеннями, дозволить зберігати стабільність правосуддя в умовах війни, забезпечуючи баланс між безпекою та правами обвинувачених, а також надаючи належну правову допомогу навіть у кризових ситуаціях.

Захист прав громадян у період воєнного стану є важливою складовою збереження правової стабільності [4]. Обмеження прав

повинні бути строго обґрунтованими і відповідати міжнародним стандартам, щоб уникнути зловживань з боку державних органів. Важливо створити відповідні правові механізми, які мінімізують обмеження прав громадян і забезпечать належний рівень захисту прав людини, дотримуючись стандартів міжнародного гуманітарного права, навіть під час екстремальних обставин.

Корупція в умовах воєнного стану набуває нових форм, що вимагає вдосконалення антикорупційної політики в системі правосуддя, що особливо важливо для суддів, прокурорів і правоохоронців, оскільки війна створює додаткові ризики для здійснення правосуддя [5]. Важливим аспектом боротьби з корупцією є створення додаткових інструментів, що забезпечують прозорість і відкритість судових процесів. Також необхідно активізувати міжнародний контроль за антикорупційною діяльністю, що допоможе зміцнити довіру до судових органів, а також забезпечити ефективне та справедливе правосуддя навіть під час військового конфлікту.

Інтеграція міжнародних норм правосуддя в умовах воєнного стану має важливе значення для забезпечення прав людини та підтримки правового порядку в країні. Адаптація національного законодавства до міжнародних стандартів є критично важливою для збереження стабільності правосуддя в період воєнного стану та захисту прав громадян. Це не лише сприяє зміцненню іміджу країни на міжнародній арені, але й гарантує відповідність національних стандартів міжнародним вимогам, що є основою для справедливого і законного розгляду справ.

В умовах воєнного стану спеціалізовані суди для військовослужбовців можуть стати важливим елементом правового забезпечення, сприяючи ефективному розгляду справ, пов'язаних з порушеннями, що стосуються військових. Спеціалізовані суди також можуть покращити механізми розв'язання конфліктів між військовими та цивільними особами, забезпечуючи своєчасне і справедливе вирішення спірних ситуацій. Крім того, розробка спеціалізованих органів для надання правової допомоги військовим сприятиме їхньому кращому захисту в судовому процесі, що є важливим для забезпечення правосуддя в умовах війни.

Удосконалення правових механізмів воєнного судочинства є необхідним для забезпечення ефективного правосуддя під час дії правового режиму воєнного стану. Для цього потрібно створювати нові процесуальні норми, що враховують специфіку воєнних злочинів. Спеціалізовані органи, які розглядають справи про воєнні злочини, допоможуть покращити ефективність судочинства та забезпечити належний рівень правової відповідальності в умовах війни. Окреслені нововведення повинні забезпечити дотримання прав громадян навіть в екстремальних умовах, зокрема через розробку спеціальних механізмів для розгляду справ, пов'язаних з військовими порушеннями.

Підвищення кваліфікації правників є важливим елементом для ефективної роботи правосуддя в умовах воєнного стану. Спеціалізовані курси для юристів сприятимуть їхній адаптації до нових умов правового середовища. Це дозволить правникам швидко реагувати на правові виклики, зберігаючи високу якість судових розглядів навіть під час кризових ситуацій. Постійне вдосконалення професійних навичок правників забезпечить ефективність судового процесу та сприятиме належному захисту прав громадян у складних умовах.

Загальні структурні зміни в організації правосуддя повинні бути спрямовані на підвищення ефективності судової системи в умовах воєнного стану, що передбачає оптимізацію функцій і повноважень судових органів для зменшення навантаження на суддів, а також забезпечення безперервного процесу розгляду справ. Необхідно створювати ефективні механізми управління розподілом справ і координацією роботи між судами, що прискорить розгляд справ, зокрема щодо воєнних злочинів. Зазначені зміни сприятимуть підвищенню ефективності судової системи та підтримці стабільності правосуддя навіть під час війни.

Реалізація державної політики України у сфері правосуддя в умовах воєнного стану є складним і необхідним процесом, що має на меті забезпечення стабільності правового порядку та захисту прав громадян. Адаптація судової системи, кримінального процесу та організаційних структур правосуддя до нових реалій сприяє швидкому і ефективному вирішенню правових проблем, зберігаючи при цьому основні принципи правосуддя. Водночас необхідно забезпечити баланс між безпекою та захистом прав людини, інтегруючи міжнародні норми правосуддя та активно залучаючи громадськість до процесу, що підвищить довіру до правової системи і забезпечить справедливість у надзвичайних умовах.

Водночас, обмеження, пов'язані з реалізацією державної політики в умовах воєнного стану, виникають через необхідність балансу між забезпеченням національної безпеки і дотриманням прав і свобод громадян. Розширення повноважень державних органів, зокрема силових структур, може призвести до обмеження доступу до суду та затримки в розгляді справ. Однак такі обмеження повинні бути виправдані конкретними загрозами національній безпеці, з огляду на ризик зловживань з боку державних органів, що може порушити свободи громадян. Крім того, підвищення терміновості судових процесів може знижувати якість правосуддя, що потребує особливої уваги до процесуальних норм і стандартів для забезпечення справедливості.

Адаптація кримінального процесу в умовах воєнного стану вимагає змін у правових нормах щодо обрання запобіжних заходів для осіб, підозрюваних у військових злочинах. Для забезпечення безпеки держави необхідно розробити нові механізми визначення запобіжних заходів, які б забезпечували баланс між захистом прав обвинувачених і потребою у боротьбі з загрозами національній безпеці. Крім того, важливо створити спеціалізовані підрозділи для розгляду кримінальних справ, пов'язаних з

військовими злочинами, що дозволить ефективно реагувати на виклики війни. Використання електронних засобів для обміну інформацією та дистанційного розгляду справ стане важливим інструментом у забезпеченні доступу до правосуддя в умовах обмежених можливостей.

Підвищення кваліфікації правників у часи воєнного стану є важливим фактором для забезпечення ефективності правосуддя. Впровадження спеціалізованих курсів з військового правосуддя та права в умовах надзвичайних ситуацій допоможе правникам адаптуватися до нових реалій і ефективно працювати в складних умовах, що включає як теоретичні знання, так і практичні навички, необхідні для розгляду справ, що виникають під час війни.

Отже, вдосконалення напрямків і методів реалізації державної політики України у сфері правосуддя під час воєнного стану вимагає системного підходу, що включає адаптацію судової системи до нових умов, зокрема через створення спеціалізованих органів для розгляду справ про воєнні злочини, впровадження цифрових технологій у судочинство, а також забезпечення доступу до правосуддя для осіб, які постраждали від війни. Важливою складовою цього процесу є розвиток міжнародної співпраці в правовій сфері для підвищення рівня судового контролю та інтеграції міжнародних норм, що сприяють підтримці високих стандартів правосуддя навіть в умовах війни. Зокрема, підвищення прозорості судових процесів через залучення громадськості та надання спеціалізованої правової допомоги постраждалим є необхідними кроками для зміцнення довіри до правової системи та забезпечення її ефективності. Розвиток правової освіти і підготовка правників до роботи в умовах воєнного стану також є важливою складовою, що забезпечує високий рівень кваліфікації фахівців, здатних оперативно і ефективно реагувати на нові правові виклики. Таким чином, комплексне удосконалення напрямків і форм реалізації правосуддя в умовах воєнного стану створює умови для забезпечення справедливості, правового захисту та стабільності правової системи в кризових обставинах.

### **Список використаних джерел**

1. Шелевер Н. В. Конституційне право на доступ до суду в умовах воєнного стану та пандемії Covid-19. *Актуальні проблеми політики*. 2022. Вип. 70. С. 156–163. doi: 10.32782/app.v70.2022.24.
2. Привиденцев О. Г. Особливості здійснення цивільного судочинства в умовах воєнного стану. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2022. Вип. 1 (42). С. 54–57. doi: 10.32837/ruuv.v0i1(42).992.
3. Татулич І. Ю. Комунікація із судом в умовах воєнного стану. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 6. С. 151–154.
4. Олійник В. Діяльність судів в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2023. № 3 (124). С. 51–57.
5. Лопушинський Т. А. Концептуальні засади визначення ролі державної судової адміністрації України у організаційному забезпеченні правосуддя. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2020. Том 24. С. 184–189.